

Вищий навчальний заклад
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»
Юридичний факультет
Кафедра публічного та приватного права

ЗАТВЕРДЖЕНО

Декан юридичного факультету

Наталія ВЕСЕЛОВСЬКА

РОБОЧА ПРОГРАМА

**КВАЛІФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ
У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ**

(назва навчальної дисципліни)

підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
(назва рівня вищої освіти)

галузі знань D «Бізнес, адміністрування та право»
(шифр і назва галузі знань)

спеціальності D8 «Право»
(код і найменування спеціальності)

освітньо-професійної програми «Право»
(назва освітньо-професійної програми)

тип дисципліни вибіркова навчальна дисципліна

2025 рік

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

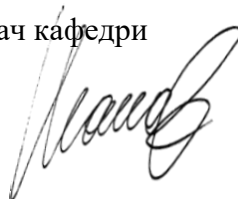

Ірина КОЗАКОВА

РЕКОМЕНДОВАНО:

Кафедрою публічного та приватного права
протокол № 1
від «29» серпня 2025 року

Завідувач кафедри

Ірина КОЗАКОВА

Укладач: *Карпенко Микола Іванович*, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри публічного та приватного права.

1. Опис навчальної дисципліни

Мова навчання: українська

Статус дисципліни: вибіркова

Передумови вивчення навчальної дисципліни: вивчення навчальної дисципліни «Кваліфікація кримінальних правопорушень у військовій сфері» доцільне після оволодіння здобувачами базовими знаннями з теорії держави і права (в частині правопорушень та юридичної відповідальності); конституційного права України (щодо виконання обов'язку із захисту Вітчизни та правових режимів воєнного стану); загальної та особливої частин кримінального права України; соціології, юридичної психології та інформаційного права для розуміння психологічних особливостей поведінки військовослужбовців у кризових ситуаціях, специфіки делінквентності у закритих колективах та правового режиму інформації військового характеру; основ права національної безпеки (в частині структури сектору безпеки і оборони, статусу Збройних Сил України та мобілізаційного законодавства); логіки та критичного мислення щодо здатності здійснювати кваліфікацію правопорушень за чіткими алгоритмами; інформаційних технологій в юридичній діяльності (щодо вміння працювати з Єдиним державним реєстром судових рішень); а також юридичної деонтології щодо формування професійної етики військового юриста та до дотримання принципів академічної доброчесності.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Кваліфікація кримінальних правопорушень у військовій сфері» є кримінально-правові норми розділу XIX Особливої частини Кримінального кодексу України, що встановлюють відповідальність за військові кримінальні правопорушення; теоретичні та практичні засади застосування кримінального законодавства до протиправних діянь, вчинених військовослужбовцями або військовозобов'язаними під час проходження зборів; правова кваліфікація злочинів проти порядку несення військової служби (непокора, невиконання наказу, дезертирство, самовільне залишення частини); кримінально-правова оцінка порушень статутних правил взаємовідносин, втрати чи викрадення військового майна, зброї та техніки; а також особливості кваліфікації військових злочинів в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці, розмежування військових кримінальних правопорушень із суміжними складами загальних злочинів та нормами міжнародного гуманітарного права.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни. На вивчення навчальної дисципліни відводиться **150** годин (5 кредити ECTS).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Кваліфікація кримінальних правопорушень у військовій сфері» є формування у здобувачів вищої освіти системи теоретичних знань і практичних навичок щодо кримінально-правової характеристики, правильної юридичної оцінки та кваліфікації кримінальних правопорушень у військовій сфері відповідно до положень Кримінального кодексу України, практики правозастосування, сучасних викликів воєнного стану та особливостей функціонування сектору безпеки і оборони, а також розвиток здатності аналізувати об'єктивні та суб'єктивні ознаки складів військових кримінальних правопорушень, відмежовувати суміжні складі правопорушень, застосовувати норми кримінального законодавства у професійній діяльності та формувати обґрунтовані правові висновки у сфері військової юстиції.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Кваліфікація кримінальних правопорушень у військовій сфері» є ознайомлення здобувачів із понятійно-категоріальним апаратом військово-кримінального права, джерелами та специфікою суб'єктного складу військових злочинів; аналізування елементів та ознак складів кримінальних правопорушень проти порядку несення служби; дослідження впливу умов бойової обстановки та правового режиму воєнного стану на кваліфікацію діянь та посилення кримінальної відповідальності; вивчення актуальної правозастосовної практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо розгляду справ про військові злочини; а також відпрацювання практичних навичок самостійного аналізу матеріалів кримінальних проваджень, точного визначення складу злочину, відмежування кримінальних правопорушень від дисциплінарних проступків та процесуального оформлення рішень на стадії досудового розслідування.

3. Компетентності та заплановані результати навчання

Дисципліна «Кваліфікація кримінальних правопорушень у військовій сфері» забезпечує набуття таких компетентностей і програмних результатів:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК02	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК03	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК04	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
ЗК07	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
ЗК09	Здатність працювати в команді.
ЗК13	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
ЗК16	Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь яких інших проявів недоброчесності.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК03	Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.
СК07	Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.
СК08	Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.
СК09	Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.
СК10	Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.
СК11	Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.
СК12	Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.
СК13	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН01	Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.
ПРН02	Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.
ПРН03	Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.
ПРН06	Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.
ПРН07	Складати та узгоджувати план власного прикладного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.
ПРН08	Застосовувати інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.
ПРН10	Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.
ПРН20	Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Обсяг у годинах											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		Л	сем.	пз	лаб.	с. р		л	сем.	пз	лаб.	с. р
Тема 1. Загальні засади кваліфікації кримінальних правопорушень у військовій сфері	15	3	4			8	15	1	2			12
Тема 2. Правові основи кримінальної відповідальності за військові кримінальні правопорушення	15	3	4			8	15	1	2			12
Тема 3. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти порядку підлеглості та військової честі	15	3	4			8	15	1	2			12
Тема 4. Кваліфікація кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби	15	3	5			7	15	1	2			12
Тема 5. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти порядку користування військовим майном та військовою технікою	15	3	5			7	15	1	2			12
Тема 6. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти порядку несення спеціальних видів військової служби	16	3	5			8	15	1	2			12
Тема 7. Військові службові кримінальні правопорушення	14	2	4			8	14	1	1			12
Тема 8. Особливості кримінально-правової кваліфікації в умовах воєнного стану	15	3	4			8	14	1	1			12
Тема 9. Воєнні злочини у міжнародному та національному праві	16	3	5			8	16	1	1			14
Тема 10. Практичні проблеми кваліфікації кримінальних правопорушень у військовій сфері	14	2	4			8	16	1	1			14
Усього годин	150	28	44	0	0	78	150	10	16	0	0	124

5. Зміст програми навчальної дисципліни

Тема 1. Загальні засади кваліфікації кримінальних правопорушень у військовій сфері

Поняття та значення кваліфікації кримінальних правопорушень. Поняття військових кримінальних правопорушень та їх місце у системі кримінального права України. Особливості кримінальної відповідальності військовослужбовців. Поняття спеціального суб'єкта кримінального правопорушення. Значення правильної кваліфікації для забезпечення законності та військової дисципліни.

Тема 2. Правові основи кримінальної відповідальності за військові кримінальні правопорушення

Нормативно-правове регулювання відповідальності за військові кримінальні правопорушення. Загальна характеристика розділу XIX Особливої частини Кримінального кодексу України. Вплив воєнного стану та особливого періоду на кримінально-правову оцінку діянь. Поняття військової дисципліни, наказу та підлеглості у військовій сфері.

Тема 3. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти порядку підлеглості та військової честі

Непокоря та невиконання наказу. Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків. Погроза або насильство щодо начальника. Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями. Особливості відмежування суміжних складів кримінальних правопорушень.

Тема 4. Кваліфікація кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби

Самовільне залишення військової частини або місця служби. Дезертирство. Ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом. Ухилення від призову на військову службу. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану.

Тема 5. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти порядку користування військовим майном та військовою технікою

Викрадення, привласнення, вимагання військового майна. Умисне знищення або пошкодження військового майна. Порушення правил поведінки зі зброєю, боєприпасами та іншими предметами підвищеної небезпеки. Порушення правил експлуатації військової техніки та транспорту.

Тема 6. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти порядку несення спеціальних видів військової служби

Порушення правил бойового чергування. Порушення статутних правил вартової та внутрішньої служби. Порушення правил несення прикордонної служби. Особливості регулювання військових правовідносин в умовах особливого періоду та бойової обстановки.

Тема 7. Військові службові кримінальні правопорушення

Недбале ставлення до військової служби. Бездіяльність військової влади. Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень. Співвідношення дисциплінарної та кримінальної відповідальності військовослужбовців. Поняття дисциплінарного провадження у Збройних Силах України.

Тема 8. Особливості кримінально-правової кваліфікації в умовах воєнного стану

Зміни кримінального законодавства в умовах війни. Особливості кримінально-правової політики держави під час воєнного стану. Проблеми кваліфікації військових кримінальних правопорушень у бойовій обстановці. Практика застосування кримінального законодавства в умовах війни.

Тема 9. Воєнні злочини у міжнародному та національному праві

Поняття воєнних злочинів у міжнародному гуманітарному праві. Співвідношення військових кримінальних правопорушень і воєнних злочинів. Основи міжнародно-правової відповідальності за воєнні злочини. Загальна характеристика міжнародних стандартів у сфері протидії воєнним злочинам.

Тема 10. Практичні проблеми кваліфікації кримінальних правопорушень у військовій сфері

Типові помилки у кваліфікації військових кримінальних правопорушень. Конкуренція кримінально-правових норм. Відмежування суміжних складів кримінальних правопорушень. Аналіз судової практики та практичних кейсів у сфері військових кримінальних правопорушень.

6. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Загальні засади кваліфікації кримінальних правопорушень у військовій сфері	3	1
2	Тема 2. Правові основи кримінальної відповідальності за військові кримінальні правопорушення	3	1
3	Тема 3. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти порядку підлеглості та військової честі	3	1
4	Тема 4. Кваліфікація кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби	3	1
5	Тема 5. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти порядку користування військовим майном та військовою технікою	3	1
6	Тема 6. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти порядку несення спеціальних видів військової служби	3	1
7	Тема 7. Військові службові кримінальні правопорушення	2	1
8	Тема 8. Особливості кримінально-правової кваліфікації в умовах воєнного стану	3	1
9	Тема 9. Воєнні злочини у міжнародному та національному праві	3	1
10	Тема 10. Практичні проблеми кваліфікації кримінальних правопорушень у військовій сфері	2	1
Усього годин		28	10

7. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Загальні засади кваліфікації кримінальних правопорушень у військовій сфері	4	2
2	Тема 2. Правові основи кримінальної відповідальності за військові кримінальні правопорушення	4	2
3	Тема 3. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти порядку підлеглості та військової честі	4	2
4	Тема 4. Кваліфікація кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби	5	2
5	Тема 5. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти порядку користування військовим майном та військовою технікою	5	2
6	Тема 6. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти порядку несення спеціальних видів військової служби	5	2
7	Тема 7. Військові службові кримінальні правопорушення	4	1
8	Тема 8. Особливості кримінально-правової кваліфікації в умовах воєнного стану	4	1
9	Тема 9. Воєнні злочини у міжнародному та національному праві	5	1
10	Тема 10. Практичні проблеми кваліфікації кримінальних правопорушень у військовій сфері	4	1
Усього годин		44	16

8. План семінарських занять

Тема 1. Загальні засади кваліфікації кримінальних правопорушень у військовій сфері

Мета: системне засвоєння знань про сутність, етапи та значення кримінально-правової кваліфікації, місце військових злочинів у системі кримінального права, а також специфіку суб'єкта та умов кримінальної відповідальності військовослужбовців.

Питання для обговорення:

1. Що становить юридичне поняття, сутність та кримінально-правове значення кваліфікації кримінальних правопорушень?
2. Як визначається поняття військових кримінальних правопорушень та яке їхнє місце у системі Особливої частини кримінального права України?
3. Які матеріально-правові особливості та підстави кримінальної відповідальності військовослужбовців встановлено законом?
4. Що становить правове поняття спеціального суб'єкта кримінального правопорушення у військовій сфері?
5. У чому полягає значення точної і правильної кваліфікації для забезпечення законності, правопорядку та військової дисципліни?

Тема 2. Правові основи кримінальної відповідальності за військові кримінальні правопорушення

Мета: ґрунтовне вивчення системи джерел нормативно-правового регулювання відповідальності за військові кримінальні правопорушення, структури розділу XIX КК України та специфіки кваліфікації діянь у період воєнного стану.

Питання для обговорення:

1. Як організовано нормативно-правове регулювання відповідальності за військові кримінальні правопорушення в національному законодавстві?
2. Яку загальну кримінально-правову характеристику має розділ XIX Особливої частини КК України?
3. Який безпосередній вплив правового режиму воєнного стану та особливого періоду виявляється під час кримінально-правової оцінки діянь?
4. Що становлять правові поняття військової дисципліни, наказу та інституту підлеглості у військовій сфері?

Тема 3. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти порядку підлеглості та військової честі

Мета: комплексне опанування ознак складів злочинів, спрямованих проти субординації та статутних взаємовідносин, а також методики їх відмежування від суміжних загальнокримінальних кримінальних правопорушень.

Питання для обговорення:

1. Які кримінально-правові ознаки визначають склади непокори та невиконання наказу військового начальника?
2. Як кваліфікується опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків?
3. Які кваліфікуючі ознаки встановлено законом за погрозу або застосування насильства щодо начальника?
4. Які елементи складу злочину характеризують порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями?
5. Які існують матеріально-правові особливості відмежування суміжних складів кримінальних правопорушень проти військової честі?

Тема 4. Кваліфікація кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби

Мета: детальний аналіз юридичних складів військових злочинів, пов'язаних із залишенням місця служби, дезертирством, самокаліченням та іншими формами ухилення, зокрема в умовах бойових дій.

Питання для обговорення:

1. Які ознаки об'єктивної сторони відрізняють самовільне залишення військової частини або місця служби від дисциплінарного проступку?
2. Що становить склад дезертирства та які його основні відмінності від інших форм ухилення від служби?
3. Як кваліфікується ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим умисним способом?
4. Які кримінально-правові ознаки характеризують склад злочину ухилення від призову на військову службу?
5. Які особливості та специфіку має кваліфікація кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням, в умовах воєнного стану?

Тема 5. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти порядку користування військовим майном та військовою технікою

Мета: критичне переосмислення кримінально-правових режимів захисту військового майна, зброї та транспорту, а також умов відповідальності за порушення правил поведінки з предметами підвищеної небезпеки.

Питання для обговорення:

1. Як кваліфікується викрадення, привласнення, вимагання військового майна або заволодіння ним шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем?
2. Які ознаки відрізняють умисне знищення або пошкодження військового майна від необережного вчинення аналогічних діянь?
3. Які елементи об'єктивної сторони характеризують порушення правил поведінки зі зброєю, боєприпасами та іншими предметами підвищеної небезпеки?
4. Які правові наслідки передбачено за порушення правил експлуатації та водіння військової техніки чи транспорту?

Тема 6. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти порядку несення спеціальних видів військової служби

Мета: наукове дослідження об'єктивних та суб'єктивних ознак складів правопорушень, що посягають на правила бойового чергування, вартової, внутрішньої та прикордонної служб в умовах особливого періоду.

Питання для обговорення:

1. Який безпосередній об'єкт та ознаки об'єктивної сторони визначають склад порушення правил бойового чергування?
2. Які юридичні наслідки тягне за собою порушення статутних правил вартової та внутрішньої служби?
3. Які кваліфікуючі ознаки характеризують склад порушення правил несення прикордонної служби?
4. У чому полягають особливості нормативно-правового регулювання військових правовідносин в умовах особливого періоду та в бойовій обстановці?

Тема 7. Військові службові кримінальні правопорушення

Мета: теоретичне осмислення кримінально-правових ознак недбалості, бездіяльності та перевищення влади військовими службовими особами, а також співвідношення кримінальної відповідальності з військово-дисциплінарним провадженням.

Питання для обговорення:

1. Які об'єктивні критерії та наслідки визначають недбале ставлення військової службової особи до військової служби?
2. Що становить кримінально-правовий склад бездіяльності військової влади та за яких умов настає відповідальність?
3. Які ознаки характеризують перевищення військовою службовою особою влади чи своїх службових повноважень?
4. Як співвідноситься дисциплінарна та кримінальна відповідальність військовослужбовців у національному праві?
5. Що становить правове поняття, етапи та порядок здійснення дисциплінарного провадження у Збройних Силах України?

Тема 8. Особливості кримінально-правової кваліфікації в умовах воєнного стану

Мета: спрямоване формування знань про закономірності трансформації кримінального законодавства та кримінально-правової політики під час війни, а також вирішення практичних проблем кваліфікації в бойовій обстановці.

Питання для обговорення:

1. Які ключові зміни та доповнення було внесено до кримінального законодавства України в умовах повномасштабної війни?

2. Які особливості та пріоритети притаманні сучасній кримінально-правовій політиці держави під час дії воєнного стану?

3. Які методологічні та практичні проблеми виникають під час кваліфікації військових кримінальних правопорушень безпосередньо в бойовій обстановці?

4. Як реалізується актуальна практика застосування та тлумачення кримінального законодавства органами досудового розслідування і судами в умовах війни?

Тема 9. Воєнні злочини у міжнародному та національному праві

Мета: концептуальне опанування нормативних засад міжнародного гуманітарного права, розмежування кримінальних правопорушень розділу XIX КК України від міжнародних воєнних злочинів та аналіз стандартів притягнення до відповідальності.

Питання для обговорення:

1. Як визначається поняття воєнних злочинів у міжнародному гуманітарному праві та Римському статуті Міжнародного кримінального суду?

2. У чому полягає доктринальне та практичне співвідношення військових кримінальних правопорушень і міжнародних воєнних злочинів?

3. Які існують правові основи та інституційні механізми міжнародно-правової відповідальності за воєнні злочини?

4. Яку загальну характеристику мають міжнародні стандарти, конвенції та договори у сфері протидії воєнним злочинам?

Тема 10. Практичні проблеми кваліфікації кримінальних правопорушень у військовій сфері

Мета: аксіологічне розуміння алгоритмів подолання конкуренції кримінально-правових норм, усунення помилок правозастосування та аналіз актуальних прецедентів судової практики Верховного Суду.

Питання для обговорення:

1. Які типові помилки виникають у практичній діяльності правоохоронних органів під час кваліфікації військових кримінальних правопорушень?

2. Як у кримінально-правовій доктрині та практиці вирішуються проблеми конкуренції кримінально-правових норм у військовій сфері?

3. Які юридичні критерії застосовуються для точного відмежування суміжних складів кримінальних правопорушень?

4. Як здійснюється системний аналіз судової практики та практичних кейсів у сфері військових кримінальних правопорушень?

9. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Не передбачено навчальним планом	-	-
Усього годин			

10. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Не передбачено навчальним планом	-	-
Усього годин			

11. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Загальні засади кваліфікації кримінальних правопорушень у військовій сфері	8	12
2	Тема 2. Правові основи кримінальної відповідальності за військові кримінальні правопорушення	8	12
3	Тема 3. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти порядку підлеглості та військової честі	8	12
4	Тема 4. Кваліфікація кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби	7	12
5	Тема 5. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти порядку користування військовим майном та військовою технікою	7	12
6	Тема 6. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти порядку несення спеціальних видів військової служби	8	12
7	Тема 7. Військові службові кримінальні правопорушення	8	12
8	Тема 8. Особливості кримінально-правової кваліфікації в умовах воєнного стану	8	12
9	Тема 9. Воєнні злочини у міжнародному та національному праві	8	14
10	Тема 10. Практичні проблеми кваліфікації кримінальних правопорушень у військовій сфері	8	14
Усього годин		78	124

12. Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота – форма організації освітнього процесу, за якої здобувач вищої освіти опановує навчальну дисципліну в час, вільний від навчальних занять, під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Метою самостійної роботи з дисципліни *«Кваліфікація кримінальних правопорушень у військовій сфері»* є засвоєння у повному обсязі навчальної програми, розвиток компетентностей, формування здатності бути активним учасником освітнього процесу, уміння самостійно опановувати теоретичні й практичні знання, що спрямовані на поглиблене опрацювання сучасних підходів до кримінально-правової оцінки діянь проти порядку несення служби, тлумачення специфіки ознак спеціального суб'єкта військових злочинів, застосування матеріально-правових критеріїв їхнього відмежування від дисциплінарних проступків та суміжних загальнокримінальних кримінальних правопорушень, дослідження особливостей кваліфікації правопорушень в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці, дотримання принципів академічної доброчесності й превентивних механізмів запобігання плагіату.

Самостійна робота здійснюється у формі: виконання домашніх завдань; підготовки аналітичних доповідей, есе та рефератів з обов'язковим дотриманням стандартів академічної доброчесності; роботи з нормативно-правовими актами Кримінального кодексу України (зокрема розділу XIX), військовими статутами Збройних Сил України, оборонним і мобілізаційним законодавством та актами міжнародного гуманітарного права; доопрацювання матеріалів лекцій шляхом пошуку додаткової спеціалізованої літератури та опрацювання нормативної бази; роботи з глобальними інформаційними мережами, Єдиним державним реєстром судових рішень, цифровими архівами та науковими періодичними виданнями; опрацювання додаткової фахової літератури; складання конспектів тем, що виносяться на самостійне вивчення, а також практичного вирішення кримінально-правових задач (кейсів) щодо визначення ознак складу військових злочинів, аналізу змісту наказів та підлеглості, оцінки умов воєнного стану під час кваліфікації та опрацювання актуальних правових позицій Верховного Суду.

Всі завдання самостійної роботи поділяються на обов'язкові та вибіркові. До обов'язкових належать завдання, які студенти мають виконувати обов'язково впродовж вивчення дисципліни. Вибіркові включають альтернативні завдання, серед яких здобувач на власний розсуд обирає конкретні завдання з тим, щоб набрати необхідну кількість балів.

Нижче подано варіанти завдань для самостійної роботи здобувачів денної форми навчання, що відповідають змісту окремих тем дисципліни та поглиблюють опрацювання навчального матеріалу. Необхідно виконати один з таких варіантів:

Варіант 1.

Здійсніть науково-теоретичний аналіз ознак спеціального суб'єкта військового кримінального правопорушення за чинним кримінальним законодавством України.

Варіант 2.

Підготуйте реферат про матеріально-правові відмінності між кримінально караною непокою та дисциплінарним проступком у вигляді невиконання наказу.

Варіант 3.

Обґрунтуйте в аналітичному огляді особливості відмежування самовільного залишення військової частини (стаття 407 КК) від дезертирства (стаття 408 КК).

Варіант 4.

Складіть юридичний аналіз (темо) щодо специфіки кваліфікації злочинів, пов'язаних з ухиленням від служби шляхом самокалічення в умовах бойової обстановки.

Варіант 5.

Проаналізуйте судову практику Верховного Суду щодо розгляду кримінальних проваджень про викрадення, привласнення або вимагання військовослужбовцями зброї та боєприпасів.

Варіант 6.

Напишіть наукову доповідь про об'єктивні та суб'єктивні ознаки складів правопорушень проти порядку несення вартової та внутрішньої служб.

Варіант 7.

Сформулюйте критерії розмежування складу недбалого ставлення до військової служби та перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень.

Варіант 8.

Дослідіть нормативно-правові процеси імплементації положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду в національне кримінальне право України.

Варіант 9.

Висвітліть у формі есе процесуальні засади, підстави та порядок здійснення військово-дисциплінарного провадження у Збройних Силах України.

Варіант 10.

Оформіть аналітичний аналіз типових помилок, що виникають під час правової кваліфікації військових службових кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану.

Варіанти контрольної роботи (для заочної форми здобуття освіти)

Нижче подано варіанти завдань для контрольної роботи, що відповідають змісту окремих тем дисципліни та поглиблюють опрацювання навчального матеріалу. Необхідно обрати варіант та виконати наведені завдання. Вимоги до контрольної роботи: 8–12 сторінок тексту (*шрифт Times New Roman, 14 pt, міжрядковий інтервал – 1*). Слід опрацювати щонайменше 10–12 джерел. Використання класичних праць з проблем кримінального права та кримінально-правової кваліфікації є обов'язковим. Дотримання принципів академічної доброчесності – засадничий принцип навчання. Здійснюйте коректне цитування використаних джерел. Заборонено плагіат: текст має бути оригінальним, з власним аналітичним та методологічним осмисленням. Максимальна кількість балів за виконану контрольну роботу – 50 балів.

Варіант 1.

1. Розкрийте поняття, етапи та загальне юридичне значення кваліфікації кримінальних правопорушень у військовій сфері.
2. Охарактеризуйте місце військових злочинів у загальній системі Особливої частини Кримінального кодексу України.

Варіант 2.

1. Проаналізуйте структуру, специфіку диспозицій та видів санкцій розділу XIX Особливої частини КК України.
2. Висвітліть юридичний зміст та співвідношення категорій військової дисципліни, наказу та підлеглості.

Варіант 3.

1. Дослідіть кримінально-правові ознаки складів непокори та невиконання наказу військового начальника.
2. Окресліть кваліфікуючі ознаки опору начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків.

Варіант 4.

1. З'ясуйте елементи складу злочину, що характеризують умисне порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями.
2. Опишіть правові наслідки посилення відповідальності за ухилення від військової служби в умовах воєнного стану.

Варіант 5.

1. Обґрунтуйте суб'єктивні та об'єктивні ознаки дезертирства та його відмежування від тривалого самовільного залишення частини.
2. Порівняйте склад ухилення від призову на військову службу під час мобілізації із ухиленням від військового обліку.

Варіант 6.

1. Визначте особливості кваліфікації умисного знищення або пошкодження військового майна та відмежуйте його від необережних діянь.
2. Проілюструйте ознаки об'єктивної сторони порушення правил поведінки зі зброєю, боєприпасами та речовинами підвищеної небезпеки.

Варіант 7.

1. Аргументуйте правові наслідки та кваліфікаційні ознаки порушення правил експлуатації та водіння військової техніки.
2. Поясніть склад та специфіку суб'єкта порушення правил бойового чергування та несення прикордонної служби.

Варіант 8.

1. Обговоріть кримінально-правову кваліфікацію недбалого ставлення військової службової особи до виконання своїх обов'язків.
2. Критикуйте склад бездіяльності військової влади в контексті забезпечення національної безпеки та оборони держави.

Варіант 9.

1. Сформулюйте вплив умов бойової обстановки та воєнного стану на зміну кримінально-правової політики держави.
2. Деталізуйте юридичні проблеми, що виникають під час подолання конкуренції кримінально-правових норм у військовій сфері.

Варіант 10.

1. Оцініть поняття воєнних злочинів у міжнародному гуманітарному праві та їх відмінність від внутрішньодержавних військових кримінальних правопорушень.
2. Класифікуйте міжнародні стандарти, конвенції та інституційні основи відповідальності за здійснення збройної агресії.

13. Неформальна освіта (онлайн-курси та платформи)

У межах самостійної роботи здобувачам рекомендується проходження онлайн-курсів на міжнародних освітніх платформах з метою розширення професійних компетентностей та академічної доброчесності.

Рекомендовані платформи:

- 1) Prometheus: «База: Сучасна військова підготовка» – базові знання щодо військової служби, військової дисципліни, орієнтування, зв'язку, тактичної медицини та функціонування військової сфери. <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/basic-modern-military-training/?utm>
- 2) Coursera: «International Humanitarian Law in Theory and Practice» – основи міжнародного гуманітарного права, правового регулювання збройних конфліктів, міжнародно-правових стандартів кваліфікації воєнних злочинців. <https://www.coursera.org/learn/international-humanitarian-law?utm>
- 3) Coursera: «Introduction to International Criminal Law» – базові засади міжнародного кримінального права та відповідальності за міжнародні злочини. <https://www.coursera.org/collections/informed-voter-justice-equality>
- 4) Prometheus: «Застосування технологій в умовах війни» – сучасні особливості функціонування сектору безпеки і оборони в умовах воєнного стану та бойових дій. <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/technology-in-wartime/>
- 5) Prometheus: «Оборонні закупівлі: базовий курс» – правові та організаційні засади функціонування військової сфери й оборонного сектору. <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/defense-procurement-basic-course>

Опрацювання зазначених онлайн-курсів не є обов'язковим і здійснюється за власною ініціативою здобувача як форма неформальної освіти. Так само не є обов'язковими саме ці курси та можуть бути пройдені інші тематичні курси, тренінги тощо.

14. Питання для підготовки до підсумкового контролю (диференційований залік)

1. Що таке кваліфікація кримінальних правопорушень у військовій сфері, які її етапи та яке її юридичне значення?
2. Яке місце посідають військові кримінальні правопорушення у системі КК України?
3. Які кримінально-правові ознаки притаманні спеціальному суб'єкту військового кримінального правопорушення відповідно до статті 401 КК України?
4. Яке значення має точна кримінально-правова кваліфікація діянь для забезпечення законності та правопорядку у Збройних Силах України?
5. Якими нормативно-правовими актами регулюється кримінальна відповідальність за військові правопорушення в Україні?
6. Які особливості притаманні Розділу XIX Особливої частини КК України?
7. Як введення воєнного стану та особливого періоду впливає на кримінально-правову оцінку діянь військовослужбовців?
8. Який кримінально-правовий зміст вкладається у поняття «військова дисципліна», «наказ» та «підлеглість» у військовій сфері?
9. У чому полягають особливості кваліфікації непокорі за статтею 402 КК України та який її юридичний аналіз?
10. За якими ознаками об'єктивної та суб'єктивної сторони здійснюється відмежування непокорі від невиконання наказу за статтею 403 КК України?
11. Як кваліфікується опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків за статтею 404 КК України?
12. Які ознаки складів правопорушень обумовлюють кримінальну відповідальність за погрозу чи насильство щодо начальника та порушення статутних правил взаємовідносин?
13. Які об'єктивні ознаки, а також моменти початку і закінчення має правопорушення у вигляді самовільного залишення військової частини або місця служби (ст. 407 КК)?
14. Як кваліфікується дезертирство (ст. 408 КК) та за якими ознаками воно відмежовується від самовільного залишення частини?

15. У чому полягають особливості кваліфікації ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом (ст. 409 КК)?

16. Як співвідносяться та за якими критеріями відмежовуються ухилення від призову за мобілізацією (ст. 336 КК) та військові злочини, пов'язані з ухиленням від служби?

17. Як здійснюється кримінально-правова оцінка викрадення, привласнення, вимагання військового майна або заволодіння ним шляхом шахрайства (ст. 410 КК)?

18. Як кваліфікується умисне та необережне знищення або пошкодження військового майна за статтями 411 та 412 КК України?

19. З яких елементів складається склад правопорушення у вигляді порушення правил поведінки зі зброєю, боєприпасами та речовинами підвищеної небезпеки (ст. 414 КК)?

20. Які особливості кваліфікації притаманні порушенню правил водіння або експлуатації машин чи правил польотів і підготовки до них?

21. Як кваліфікується порушення правил бойового чергування (ст. 420 КК) та які правові наслідки воно має?

22. Що становить об'єктивну сторону порушення статутних правил вартової (вахтової) служби або патрулювання відповідно до статті 418 КК України?

23. У чому полягають особливості кваліфікації порушення правил несення прикордонної служби (ст. 419 КК) та порушення статутних правил внутрішньої служби (ст. 421 КК)?

24. Яка специфіка регулювання та оцінки порушень правил несення спеціальних служб діє в умовах бойової обстановки?

25. Які поняття та юридичні ознаки визначають військову службову особу як суб'єкта кримінального правопорушення?

26. За якими ознаками та наслідками кваліфікується недбале ставлення до військової служби (ст. 425 КК)?

27. Що таке бездіяльність військової влади (ст. 426 КК) та як її відмежувати від перевищення військовою службовою особою влади чи повноважень (ст. 426-1 КК)?

28. Якими є межі співвідношення між дисциплінарною відповідальністю у Збройних Силах України та кримінальною відповідальністю за військові службові проступки?

29. Як саме трансформувалося кримінальне законодавство України у сфері військових правопорушень після введення воєнного стану?

30. У яких складах військових кримінальних правопорушень воєнний стан виступає як кваліфікуюча ознака або обставина, що обтяжує покарання?

31. У чому полягає специфіка кваліфікації дій військовослужбовців, що вчинені безпосередньо в бойовій обстановці?

32. Які ключові тенденції демонструє сучасна судова практика застосування норм Розділу XIX КК України в умовах повномасштабної війни?

33. Як визначається поняття воєнних злочинів у міжнародному гуманітарному правопорядку та Римському статуті Міжнародного кримінального суду?

34. Як здійснюється кримінально-правова кваліфікація порушення законів та звичаїв війни за статтею 438 КК України?

35. Як співвідносяться, які спільні ознаки мають та за якими критеріями розмежовуються «військові кримінальні правопорушення» і «воєнні злочини»?

36. Якими є основні принципи та міжнародні стандарти відповідальності за вчинення воєнних злочинів?

37. Які типові помилки найчастіше допускають органи досудового розслідування та суди при кваліфікації діянь військовослужбовців?

38. За якими правилами вирішується конкуренція загальних і спеціальних норм під час оцінки військових кримінальних правопорушень?

39. Які особливості має кваліфікація військових кримінальних правопорушень, що вчинені у співучасті або за умов добровільної відмови?

40. Яка методика відмежування суміжних складів кримінальних правопорушень використовується під час аналізу матеріалів судової практики у військовій сфері?

15. Методи навчання

Методи навчання на лекціях: словесні (лекція, пояснення, бесіда); пояснювально-демонстраційні; метод проблемного викладання; методи візуалізації (структурно-логічні схеми складів кримінальних правопорушень, алгоритми кваліфікації, моделі правозастосовних ситуацій); аналіз норм кримінального, кримінального процесуального та військового законодавства; аналіз судової практики та практики застосування кримінального законодавства в умовах воєнного стану; інтерактивні методи; використання інформаційно-комунікаційних технологій (мультимедійні, дистанційні, веб-орієнтовані засоби навчання).

Методи навчання на семінарських заняттях: словесні (дискусія, співбесіда, дебати); практичні (вирішення ситуаційних і кейсових завдань, кваліфікація кримінальних правопорушень, аналіз фактичних обставин справ); пояснювально-демонстраційні; аналіз норм кримінального законодавства та судової практики; моделювання процесу прийняття рішень щодо кримінально-правової кваліфікації; порівняльно-правовий аналіз; дослідницькі методи; інтерактивні методи (робота в малих групах, професійні дискусії, моделювання професійних ситуацій); використання інформаційно-комунікаційних технологій та електронних правових баз даних.

16. Методи оцінювання

У процесі вивчення дисципліни «Кваліфікація кримінальних правопорушень у військовій сфері» використовуються такі методи оцінювання:

для *поточного контролю* – у вигляді усного та письмового опитування, фронтального опитування, тестування, написання есе (рефератів), вирішення кросвордів, контрольна робота (для заочної форми здобуття освіти); самостійна робота, неформальна освіта (онлайн-курси та платформи) тощо.

для *підсумкового контролю* – проведення підсумкового контролю (усна та/або письмова відповідь, тестування тощо).

17. Засоби діагностики результатів навчання

Робоча програма передбачає застосування засобів діагностики результатів навчання за формами контролю знань:

- *поточний контроль* може передбачати застосування широкого спектру форм та методів оцінювання знань, що проводиться за кожною темою.
- *підсумковий контроль* передбачає проведення диференційованого заліку.

Завершальним етапом досягнення запланованих програмних результатів навчання з навчальної дисципліни «Кваліфікація кримінальних правопорушень у військовій сфері» є підсумковий контроль – диференційований залік.

18. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

Для оцінювання знань здобувачів вищої освіти застосовуються контрольні заходи у формі поточного та підсумкового контролю знань відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль

Види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти обираються та оцінюються викладачем за рекомендованою шкалою в залежності від особливостей навчальної дисципліни. Оцінювання окремих видів навчальної діяльності здобувача вищої освіти для дисципліни «Кваліфікація кримінальних правопорушень у військовій сфері» відбувається за такими рекомендованими балами:

Види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти	Кількість балів (від – до)
Аудиторна робота	
Відповідь на практичному, семінарському, лабораторному занятті	1-5
Вирішення ситуаційних завдань, розв'язання задач тощо	1-5
Тестування	1-5

Ділова гра, практичний кейс тощо	1-10
Інші види аудиторної роботи*	
Самостійна робота	
Реферат, есе тощо	1-10
Інші види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти (участь у публічних заходах (конференція, олімпіада тощо); написання наукової статті, участь у конкурсах студентських робіт тощо)	1-10
Інші види самостійної роботи*	
Контрольна робота (для заочної форми здобуття освіти)	1-50

*види навчальної діяльності здобувачів освіти обираються та оцінюються викладачем за рекомендованою шкалою в залежності від особливостей навчальної дисципліни.

Для визначення ступеня засвоєння навчального матеріалу та поточного оцінювання знань здобувачів вищої освіти застосовуються критерії відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти ([https://nam.kyiv.ua/files/pdf/polozhennia-pro-otsiniuvannia-znan-zdobuvachiv-\(red-2021\).pdf](https://nam.kyiv.ua/files/pdf/polozhennia-pro-otsiniuvannia-znan-zdobuvachiv-(red-2021).pdf)).

Порядок зарахування результатів неформальної освіти

Результати проходження онлайн-курсів можуть бути зараховані як складова самостійної роботи за заявою здобувача в порядку, визначеному Положенням про порядок визнання результатів навчання набутих у неформальній/інформальній освіті (<https://nam.kyiv.ua/files/pdf/polozhennia-pro-neformalnu-ta-informalnu-osvitu.pdf>).

Максимальна кількість балів – до **10 балів** у межах самостійної роботи.

Підсумковий контроль

Максимальна кількість балів за диференційований залік з початкової дисципліни «Кваліфікація кримінальних правопорушень у військовій сфері» складає **40 балів**.

Для визначення ступеня засвоєння навчальної дисципліни та контрольного оцінювання знань здобувачів вищої освіти за підсумковим контролем застосовуються критерії відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

Підсумкова оцінка переводиться у національну систему оцінювання і шкалу ECTS згідно з таблицею:

Порядок переведення оцінок у систему ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		для екзамену курсової роботи (проєкту), практики	для заліку (диференційованого заліку)
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
75-81	C		
64-74	D		
60-63	E	Задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

19. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Для денної форми здобуття освіти

Поточний контроль та самостійна робота – 60											Підсумковий контроль	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	Самостійна робота		
5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	10 балів	40 балів	100 балів

Для заочної форми здобуття освіти

Поточний контроль та самостійна робота – 60		Підсумковий контроль	Сума
Контрольна робота	Самостійна робота		
50 балів	10 балів	40 балів	100 балів

20. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення дисципліни «Кваліфікація кримінальних правопорушень у військовій сфері» узагальнено в комплексі навчально-методичного забезпечення, який включає:

- силабус;
- робочу програму навчальної дисципліни;
- варіанти завдань для самостійної роботи здобувачів;
- варіанти завдань для підсумкового контролю;
- інші матеріали.

21. Рекомендована література

1. Карпенко М.І. Кваліфікація військових правопорушень за законодавством України: монографія. Київ: НАУ, 2020. 310 с.
2. Карпенко М.І. Кваліфікація військових правопорушень: навч. посіб. / за заг. ред. О.П. Сухомлин. К.: НУОУ ім. І. Черняховського, 2021. 268 с.
3. Карпенко М.І., Ферьева Н.П. Погроза або насильство щодо начальника за статтею 405 Кримінального кодексу України: кримінально-правовий і кримінологічний аспекти: монографія. Київ: Нац. ун-т оборони, 2024. 261 с.
4. Острогляд О.В. Кримінально-правова політика в умовах війни: законодавчий аспект. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 286–290. URL: <http://journalapp.uzhnu.edu.ua/article/view/260156>
5. Потапова Д.І., Василенко А.В., Гармаш В.В. Зміни в кримінальному законодавстві внаслідок воєнного стану 2022 року. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 515-519. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/124>
6. Рябченко О.П. Поняття дисциплінарного провадження в Збройних Силах України: окремі підходи щодо визначення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 706-708. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/170>
7. Топольницький В.В., Остапенко А.І. Особливості регулювання військових правовідносин в умовах особливого періоду, воєнного стану та в бойовій обстановці. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2021. № 3. С. 231-235. URL : http://lsej.org.ua/3_2021/61.pdf
8. Шаблистий В.В., Березняк В.С., Каторкін Р.А. Кримінальні правопорушення, пов'язані з ухиленням від призову на військову службу як акти посягання на воєнну безпеку України. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-302-6-33>
9. Kostiukenko O., Miroshnykov I., Kravchuk I., Karpenko M., Vasylytsiun I. Criminal and legal characteristics of war crimes under international and Ukrainian legislation: analysis, problems and prospects for development. *Relacoes Internacionais do Mundo Atual*. 2024. Vol. 1(43). pp. 582–599.
10. Military offences and war crimes: background, theory and practice: collective monograph. Ed. by V.M. Stratonov. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2023. 876 p. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/322>